

ساختر و کارکرد حکومت از دیدگاه نهج البلاغه، آشتیانی، محمد،
ساختر و کارکرد حکومت از دیدگاه نهج البلاغه / تألیف: محمد آشتیانی. - قم: نشر زهیر،

۱۳۸۲.

۱۸۰ ص.

ISBN: 964-8076-16-2

۱۰۰۰۰ ریال:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. سیاسی. ۲. حکومت از دیدگاه دینی.

انتشارات زهیر

نام کتاب: ساختار و کارکرد حکومت از دیدگاه نهج البلاغه

تألیف: محمد آشتیانی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

ناشر: انتشارات زهیر

چاپ: امیران

نوبت چاپ: اول / ۸۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴-۸۰۷۶-۱۶-۲

بهاء: ۱۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ مطبوعه و مخصوص به انتشارات زهیر می باشد.

مرکز پخش: ۰۹۱۳۲۱۸۵۹۳۴

«فهرست»

۱۱	 مقدمه
۱۳	 گفتار اوّل : چارچوب نظری
۱۵	 تحلیل سیستمی، مدل تحلیل
۱۶	 بهره‌گیری از تحلیل سیستمی در بررسی حکومت از دیدگاه نهج‌البلاغه
۱۸	 تعاریف مفاهیم
۲۱	 نتیجه‌گیری
۲۲	 گفتار دوّم: ساختار نظام سیاسی از دیدگاه نهج‌البلاغه
۲۴	 ساختار حکومت امام علی(ع)
۲۸	 اصلاح، سیاست اصولی امام
۳۳	 ۱- عناصر و نهادهای قدرت در حکومت امام علی(ع)
۳۴	 ۱-۱- قوه مقننه
۳۴	 ۱-۱-۱- قانون از دیدگاه اسلام
۳۸	 ۱-۱-۲- قانون از دیدگاه حضرت علی(ع)
۳۹	 ۱-۱-۳- قانونگذاری در زمان غیبت
۳۹	 ۱-۲- قوه قضائیه
۴۴	 الف- قضای مظالم

ب- قضای حسب	۴۵
۱-۳- قوه مجریه	۴۶
۱-۳-۱- خلافت	۴۶
وظایف خلیفه	۴۸
۱-۳-۲- ولایت و امارت	۵۲
وظایف والی	۵۴
الف- وظایف دینی و فرهنگی	۵۴
ب- وظایف سیاسی	۶۱
ج- وظایف اجتماعی	۶۴
د- وظایف اقتصادی	۶۷
ضوابط گزینش کارگزار	۷۲
شایسته سالاری در اعطای مسئولیتها	۷۲
الف- انتخاب پس از آزمایش و امتحان	۷۲
ب- تجربه، حیا و عفت	۷۳
ج- اصالت خانوادگی	۷۴
د- پیشتازی در اسلام	۷۴
نظارت بر حسن انجام وظیفه کارگزاران حکومتی	۷۶
تشویق و تنبیه	۷۷
۱-۳-۳- کارگزار	۷۹
۲- مرزهای قدرت در حکومت امام علی (ع)	۸۱
۱- دارالاسلام یا دارالعدل	۸۳

۸۵	۲- دارالحرب
۸۶	۳- دارالعهد
۸۷	۴- دارالموادعه
۸۹	۳- شبکه قدرت در حکومت امام علی (ع)
۹۱	ملاکهای توزیع قدرت
۹۱	۱- رسیدن به عدالت
۹۲	۲- شایسته سالاری
۹۲	۳- مشارکت مردمی
۹۳	۱-۳- بیعت
۹۴	بیعت از دیدگاه حضرت علی (ع)
۹۷	آزادی در بیعت از نگاه حضرت علی (ع)
۹۸	بیعت و نقش کنترل قدرت
۹۹	۲-۳- امر به معروف و نهی از منکر
۹۹	امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه حضرت علی (ع)
۱۰۲	۳-۳- نصیحت رهبران جامعه اسلامی (استیضاح مسئولین)
۱۰۲	نصیحت رهبران جامعه اسلامی از دیدگاه حضرت علی (ع)
۱۰۳	۴-۳- شورا
۱۰۵	شورا از دیدگاه حضرت علی (ع)
۱۰۵	شورا و نقش کنترل قدرت
۱۰۶	تفکیک قوا در شبکه قدرت از دیدگاه حضرت علی (ع)
۱۱۱	نتیجه گیری

- گفتار سوم: کارکرد نظام سیاسی از دیدگاه نهج البلاغه..... ۱۱۳
- ۱- مرکز تصمیم گیری یا رهبری..... ۱۱۴
- ۱-۱- شرایط رهبر جامعه اسلامی..... ۱۱۵
- ۱- علم..... ۱۱۵
- ۲- عدالت..... ۱۱۶
- ۳- کفایت و تدبیر..... ۱۱۶
- ۴- شجاعت..... ۱۱۷
- ۱-۲- مشورت..... ۱۱۸
- ۲- دامنه قدرت..... ۱۲۰
- ۳- جریان قدرت..... ۱۲۳
- ۳-۱- حقوق مردم بر حکومت..... ۱۲۵
- ۳-۱-۱- النصیحه لکم..... ۱۲۵
- ۳-۱-۲- (وسعت) توفیر فیئکم علیکم..... ۱۲۶
- ۳-۱-۳- و تعلیمکم کیلا تجهلوا (شما را آموزش دهم تا نادان نباشید)..... ۱۲۹
- ۳-۱-۴- و تأدیبکم کیما تعلموا (شما را ادب کنم تا بیاموزید)..... ۱۳۲
- ۳-۲- وظایف مردم در مقابل حکومت..... ۱۳۴
- ۳-۲-۱- الوفاء بالبیعه (وفاداری به پیمان)..... ۱۳۴
- ۳-۲-۱-۱- وجود رهبر..... ۱۳۹
- ۳-۲-۱-۲- اخلاص در وفاداری..... ۱۴۰
- ۳-۲-۱-۳- اعتقاد و ایمان راسخ به دین و رهبری..... ۱۴۱

۱-۲-۳-۴- اشتیاق و سبقت در راه خدا.....	۱۴۳
۱-۲-۳- ظرفیت روحی (شرح صدر).....	۱۴۵
۲-۲-۳- النصیحه فی المشهد والمغیب در نهان و آشکار خیرخواه	
حکومت بودن.....	۱۴۶
۲-۲-۳- الاجابه حین ادعوکم.....	۱۴۸
۱-۲-۳- عشق به خویش و به زندگی دنیا.....	۱۴۹
۲-۲-۳- وابستگی به دنیا.....	۱۵۱
۲-۲-۳- ترس و وحشت.....	۱۵۳
۲-۲-۳- ضعف.....	۱۵۴
۲-۲-۴- والطاعه حین آمرکم.....	۱۵۶
۴- بازخورد.....	۱۵۹
الف) جنگ جمل.....	۱۶۳
ب) جنگ صفین.....	۱۶۶
ج) جنگ نهروان.....	۱۶۶
شهادت پایانی بر همه دشواریها.....	۱۶۸
نتیجه گیری.....	۱۶۹
نتیجه گیری پایانی و پیشنهادات.....	۱۷۱
«فهرست منابع».....	۱۷۴

مقدمه

به نظر می‌رسد ضرورت وجود حکومت در بین اندیشمندان و متفکران مخالف جدی ندارد و وجود آن ضروری است. بدون آن جامعه انسانی نه تنها شکل نگرفته و به اهداف خود نمی‌رسد بلکه خطر انهدام و خونریزی و ناامنی هر لحظه جامعه را تهدید می‌کند. همچنین با توجه به فطری بودن لزوم حکومت و زندگی اجتماعی، ضرورت تشکیل آن را چند برابر می‌کند. این ضرورت در کلام حضرت علی(ع) نیز آمده است. که می‌فرمایند: «لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ» مردم به زمامداری نیک یا بد نیازمندند.^۱ اما حکومتی که بر اصول صحیحی استوار نباشد. نمی‌تواند باعث ترقی و تکامل انسانها شود. ولذا در طول زمان با مشکلاتی که برای جامعه بشری پیش خواهد آورد. هویت این نوع از حکومتها نیز در معرض خطر قرار می‌گیرد.

در گذشته دستیابی به بهترین شیوه حکومت و شناختن اصول و مبانی آن و راهیابی به اندیشه‌هایی که بشر را در راه رسیدن به حکومت مطلوب او و آرمانهای دیرینه‌اش در زمینه عدالت و قسط، مبتنی بر حق، یاری بخشد. کهن‌ترین هدف تلاش انسان در میدان اندیشه و عمل بوده است.^۲

۱ - امام علی(ع)، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی و سید محمد کاظم محمدی (قم: ناشر، مؤسسه

تحقیقاتی امیر المؤمنین) خطبه ۴۰.

۲ - عباسعلی عمید زنجانی، فقه سیاسی (تهران، مؤسسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۶) ج ۱ ص ۹.

بهرحال با توجه به اینکه ما در دوران حکومت اسلامی هستیم و حرکت‌هایی در مورد بررسی حکومت از دیدگاه نهج‌البلاغه صورت گرفته است. ولی با توجه به اهمیت موضوع لازم است تا از زوایای مختلف، و استفاده از روش‌های و الگوها و مدلهای به موضوع حکومت از دیدگاه نهج‌البلاغه، نگاه شود و موشکافانه‌تر بدان توجه گردد. تا بتوانیم بهترین مدل حکومت را از نهج‌البلاغه که معتبرترین سند و مدرک برای بیان، و طرح مباحث از این دست می‌باشد استخراج و ارائه دهیم. تا انشاءالله با بکار بستن آن در صحنه اجرایی حکومتها، بتوانیم بعضی مشکلات و بن‌بستهای کور جامعه امروزی را حل نماییم.